

Naziv rada: "Arhitektura kroz godine"

Arhitektura Bosne i Hercegovine je raznovrsna. Razne kulture i narodi koji su bili u Bosni i Hercegovini su ostavili svoja arhitektonska nalazišta koja nam mogu dati jako puno informacija o njima.

KAMENO DOBA

Najstarije arhitektonsko nalazište datira iz 4800. godine p.n.e (mlađi neolit). To je naselje Butmir koje se nalazi na desnoj obali rijeke Željeznice na području Ilidže. To je nalazište vrlo važno da se čak i kultura kojoj je pripadalo naziva Butmirska kultura. Na području Butmira je nađeno oko 90 zemunica raspoređenih u pet glavnih skupina. Zemuničke jame su bile kružno poredane kao centralni dijelovi tih površina. U ovim zemunicama je najvjerovatnije živjelo nekoliko rodova. U važna naselja u kamenom dobu podrazumijeva: Kraljevine kod Novog Šehera, Obre II kod Kaknja, Nebo kod Travnika, Crkvina kod Viteza, Okolište kod Visokog i Brdo kod Kiseljaka.

METALNO DOBA

Metalno doba karakterišu utvrđena naselja, najčešće na brdima ili nekim odbrambenim pozicijama. Ova su naselja služila za kulturni, društveni, politički i ekonomski život. Smatra se da je najvažnije nalazište iz metalnog doba Glasinac kod Sokoca. Ovdje je iskopano 1234 humke od kojih je oko 250 praznih. Gradina na Ilijaku je najveća, zauzimajući prostor od 16000m². Ovo područje je zaštićeno uz pomoć prirodnog položaja i bedema dugog 356 m. Druge gradine iz metalnog doba su: Katića Brdo, Berkovići, Pohovac, Liješac...

ILIRI

Iliri su bili vrlo važni u arhitektonskom smislu. U Hercegovini su nalaze tzv. gromile. To su bile kamene ili zemljane tumule koje su dosezale i do 5 metara u visinu. Najvažniji grad u vrijeme Ilira je glavni grad Daorson-grad Daorson u Ošanjicima kod Stoca. Ovaj grad je imao strateški defanzivan položaj na visini od oko 280m nadmorske visine. Sa njega se mogla vidjeti plodna stolačka dolina. Ovaj grad se dijeli na tri cjeline od kojih je citadela-akropola središnji dio. Odbrambeni zid je bio dug 65 m, širok 4,2m i visok između 4,5m i 7,5m i prostirao se od sjeverozapada prema jugoistoku. U ovom području su bili svi važni vjerski i javni objekti. Zid koji je štitio Daorson je imao svoja vrata i tornjeve. Ostaci organiziranog naselja se nalaze izvan utvrde na istoku i sjeveroistoku. Ovaj grad je uništen 44. ili 43. godine p.n.e. od strane Delmata. Važna arhitektonska nalazišta u doba Ilira: Delminium, Pod (Bugojno), arheološki lokalitet Kamenjača, arheološko područje Podastinje...

RIMSKO DOBA

Rimsko doba označava vrijeme Starih Rimljana u Bosni i Hercegovini. Rimljani su gradili razne objekte ville rustice, terme s kupalištima i saunama, hramove kao i niz drugih pratećih objekata. Rimska arhitektura u Bosni i Hercegovini je sačuvana u vidu klasične rimske arhitekture. U to se podrazumijevaju lukovi i utjecaj grčke arhitekture. Najvažniji ostaci iz doba Starog Rima:

1. **Rimska aglomeracija u Šipovu**- rimski grad sastavljen od manjih naselja smještenih uz cestu Salona-Servitium. Najvažniji dio ove aglomeracije je kvadratni dio sa rimskim ruševinama za koji se pretpostavlja da je rimski castrum tj. logor za jednu kohortu.
2. **Mogorjelo**- Stara rimska villa rustica. Nalazi se kod Čapljine. U sklopu Mogorjela se nalazilo nekoliko zgrada povezanih hodnicima. U središtu se nalazila stambena zgrada, kupalište i zgrada za poljoprivrednu proizvodnju. Postojala je i uljara, mlin i pekara. Na ruševinama ove građevina je izgrađena rimska utvrda dimenzija 102×86 m. Postojala su i četiri odbrambena tornja. Podovi su bili pokrivenim mozaikom a zidovi ukrašeni lažnim mramorom, dok su balkon na spratu krasili korintski

stubovi od korčulanskog kamena. Sjeverna vrata su najvjerojatnije bila glavna vrata po ukrasima oko njih. Mogorjelo pokazuje život u doba Starog Rima.

3. **Ilidža (Aquae S...)**- rimsko naselje u Sarajevskom polju na desnoj obali rijeke Željeznice. Prvo je nastalo kao mali banjski sanatorijum iz kojeg je nastalo pravo rimsko naselje. Pronađena je vila urbana kvadratnog izgleda. Bila je uređena na klasičan način rimske bogate kuće. Oko nje se nalazilo više objekata. Zgrada hospicijuma je bila javnog karaktera. Misli se da je u početku bila termalnog karaktera sa rekreativnim centrom. U objektu vila urbana nađeno je 12 rimskih mozaika. Ovaj rimski grad je proglašen za narodni spomeni Bosne i Hercegovine.
4. **Gračine**- rimski vojni logor. Lokalitet logora se prostirao oko 4 hektara, a sam logor oko 1,5 hektara. Bio je ograđen kamenim zidom širine oko 0,9 m, dužine 140 m u pravcu sjever-jug i 110 m u pravcu istok-zapad. Logor je napušten između II i III vijeka. Navodi se da je ovo najstariji logor u BiH. Iskopane su četiri građevine logora. Središnja građevina, koja je najbolje očuvana, bila je površine 550 m². U njoj se nalazi podno grijanje, crno-bijeli mozaik i interijer u fresko tehnici. Ovaj lokalitet je proglašen narodnim spomenikom.

SREDNJOVJEKOVNO DOBA

Period Srednjovjekovne Bosne je karakterisan sa raznim tvrđavama, religijskim objektima i stećcima. Najbitnija tvrđava za Srednjovjekovnu Bosnu je Bobovac. Većina ovih tvrđava je građeno od kamena. Grad Bobovac je bio sjedište Bosanske Banovine i Bosanskog Kraljevstva. Sastojao se od gornjeg grada sa kulom i donjeg grada sa dvorištem i bunarom. Ovdje se nalazi i rekonstruisana kraljevska grobna kapela gdje su sahranjena tri bosanska kralja. Nalazio se na brdu zbog lakše odbrane u slučaju napada. Vjerski objekti Srednjovjekovne Bosne su bili miks katoličke, pravoslavne i lokalne tradicije sagrađeni od kamena, drveta i nespaljene cigle. Sastojale su se od predmeta kao kamene fontane, drveni okviri i drvene rešetke što demonstrira povezanost s prirodom. Najpoznatiji vjerski objekat je franjevački samostan u Kraljevoj Sutjesci. Ovaj samostan je sagrađen u prvoj polovici 14. vijeka. Zadnji put je bio rekonstruisan 1890. godine. Stećci su nadgrobni spomenici karakteristični za Srednjovjekovnu Bosnu. Najčešće su uklesani u krečnjaku i ukrašeni su raznim motivima. Toliko su važni za Bosnu i Hercegovinu da su na UNESCO-voj listi. Najpoznatija nekropola stećaka je Radimlja kod Stoca. Na njoj se nalazi 133 stećka ukrašena bareljefima ili rezbarenjem, a na nekim i oboje. Od 133 stećka na njih samo pet imaju natpisi na bosančici. Nekropola je nastala u 14. vijeku, iako većina stećaka datira iz 15. i 16. vijeka. Ova nekropola je proglašena nacionalnim spomenikom. Bosna i Hercegovina je u srednjem vijeku doživjela arhitektonski procvat.

OSMANSKI PERIOD

Bosanska arhitektura u Osmanskom carstvu je prepoznatljiva po svojem miješanju klasičnog Osmanskog stila sa lokalnom tradicijom građenja. Glavne karakteristike su džamije sa kupolama, munare i organizacija gradskih područja. Miješaju se islamski, imperijalni stil sa lokalnim resursima i tehnikama građenja. Napravili su temelje za gradove koji se i do danas prepoznaju uz pomoć džamija, administrativnih zgrada i bazara. Glavne arhitektonske građevine koje su pravljene u doba Osmanskog carstva su džamije i mostovi. Najreprezentativnija i ujedno najveća džamija je Gazi husrev-begova džamija Sarajevu. Sagrađena u 16. vijeku, ona je centralna sarajevska džamija. Oko nje se nalazi mekteb, medresa, pijaca i hamam. Ova džamija ima klasični Osmanski interijer. Eksterijer dominira glavna kupola uz jednostavnu i monumentalnu munaru. U ratu je ova džamija srušena, a ponovo je izgrađena 2001/2002 godine. Najpoznatiji most iz Osmanskog carstva je Stari most u Mostaru. Sagrađen je između 1557. i 1566. godine od kamena tenelije. U vrijeme izgradnje, bio je najveći most sa jednim lukom. Luk je dug skoro 29 m a visine je od 20 m. Karakterizira ga tanak i elegantni oblik. Posebnim ga čini činjenica da nije povezan ni sa jednim stilom ili periodom arhitekture. Srušen je 1993. godine, a nakon njegove rekonstrukcije 2004. godine, stavljen je na UNESCO-vu listu. Ovaj most je postao simbol Mostara.

AUSTO-UGARSKI PERIOD

Bosna i Hercegovina je u doba Austro-Ugarske vidjela nametanje evropskih stilova, posebno historicizma i secesije uz posebni „Bosanski stil“. Često su se miješali maurski preporod sa stilom Orijenta, inspirisano iz osmanske prošlosti u regiji, ali prilagođena da bude islamski stil „Evropska fantazija“. Zbog ovoga imamo miješane gradove kao Mostar i Sarajevo sa velikim službenim zgradama i palačama sa pseudomauranskim karakteristikama. Glavni fokus je bio izgradnja velikih građevina kao državni uredi i javne institucije. U području gdje bilo većinom bošnjačko stanovništvo, građeno je koristeći stil maurskog preporoda. Ovo je bila taktika njegovanja bosanskog identiteta, stvaranjem „islamske arhitekture evropske fantazije“. Glavni objekat napravljen u ovom tzv. „Bosanskom stilu“ je Vijećnica u Sarajevu. Izgrađena je na Mustaj-pašinom mejdanu i glavni je simbol Austro-Ugarske vlasti u Sarajevu. Građena je u periodu između 1892. i 1894. godine, a puštena je za korištenje 1896. godine. Prvo je služila kao zgrada gradske uprave. Nakon Drugog svjetskog rata do 1949. godine, Vijećnica služi kao zgrada Okružnog suda Sarajevo i sjedište Bosanskohercegovačkog sabora. Nakon toga postaje Nacionalna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine. 25.8.1992. Vijećnica je srušena i spaljeno je oko 80% književnog fonda. Vijećnica je ponovo otvorena 9.5.2014. U periodu vladavine Austro-Ugarske gradovi kao Sarajevo i Mostar su dobili brojne mostove, zgrade, ceste i javna mjesta.

JUGOSLOVENSKI PERIOD

Jugoslavenska arhitektura u Bosni i Hercegovini je karakterizirana brzom modernizacijom i razvojem jedinstvenog stila koji spaja socijalistički modernizam s kritičkim regionalizmom. Prioritet je bila brza industrijalizacija, koja je dovela do usredotočenosti na urbanizaciju izgradnjom velikih stambenih blokova i javnih mjesta u velikim gradovima. Nakon modernizacije, bosanski arhitekti su krenuli ubacivati lokalne tradicije i materijale u svoje radove, u nadi da se stvori poseban identitet. Nastojali su sintenzirati tradicionalne bosanske stilove sa modernim arhitektonskim principima. Nakon Drugog svjetskog rata važna kulturna obilježja postaju spomenici poginulim borcima. Vrhunski primjer urbanizacije je Marindvor u Sarajevu. Na Marindvoru se nalazi i istoimena zgrada. Holiday Inn na Marindvoru je bio mjesto gdje su ugošteni strani učesnici iz zimskih olimpijskih igara 1984. godine u Sarajevu. Ovdje se isto nalaze i dva nebodera poznata po imenima „Momo i Uzeir“ koji su napravljeni 1980-ih. U ratu su bili uništeni, ali su kasnije obnovljeni. Primjer lokalne tradicije uz moderno doba je Šerefudinova bijela džamija u Visokom. Prvi put je izgrađena u 1477. godine, a novi izgled je dobila rekonstrukcijom 1980. godine. Arhitekt džamije, Zlatko Ugljen, 1983. godine dobija Aga Khanovu nagradu za arhitekturu. Groblje ove džamije je kompletno izolirano od nje. Pet krovni prozora ove džamije označave pet islamskih dužnosti (šarta). Glavni materijali su bili gipsani beton za zidove i kupolu, bijeli malter za unutrašnje zidove, mješavina borovina i maltera za unutrašnje površine, tavertin za vanjske putiće i trotoar, čelične cijevi za munaru, a podovi džamije su prekriveni zelenim ćilimom. Najvažniji spomenik borcima Drugog svjetskog rata je Tjentište na Sutjesci. Smatra se da je ovo najpoznatije spomen obilježje na prostoru bivše SFRJ. Ovo spomen obilježje se sastoji od dva bijela betonska krila visine 19m. Između krila je prodor obikovan borcima i kolonama u pokretu. Iza ovoga je „Plato brigada“ sa kamenim trakama na kojima su napisani nazivi jedinica. U sklopu ovog se nalazila i spomen kuća, koja je demolirana u ratu.

SAVREMENO DOBA

Od rata u Bosni i Hercegovini veliki fokus je na tome da se stare historijske znamenitosti rekonstruišu. Od arhitekata u Bosni i Hercegovini često se traži da razviju kreativne pristupe specifične za neko urbano okruženje kako bi se poboljšalo.

Ime i prezime: Amar Vele

Razred: IX

Grad: Mostar

Naziv škole: IV osnovna škola

Ime i prezime mentora: Amira Husnić